

Bogdán László

Vaszilij Bogdanov

Vaszilij Bogdanov (1895–1982) méltatlanul elfelejtett orosz költő életművének jelentékeny része egészen a legutóbbi időig lappangott, de aztán előkerültek a költő füzetei, és unokája, Tatjana Bogdanova, a harvardi egyetem szlavisztikai tanára megkezdte a szentpétervári, szibériai és amerikai füzetek anyagának közreadását, magyarázó jegyzetekkel természetesen, amelyek sokat elárulnak a korról és a váltakozó irodalomfelfogásról, s arról is, hogy milyen kevéssé értjük a sztálinizmust, irodalmáról és kényszerhelyzeteiről nem is beszélve. Az arisztokrata katonacsaládból származó Vaszilij Bogdanov – unokája már dolgozik biográfiáján is – Párizsban kezdte pályáját, a tizes években két kötete is megjelent (*Úvegvilág*, 1917, *Árnyak délutánja*, 1919), 1916-ban vette feleségül Léna Nyezvanovát, a neves költő unokahúgát, az ismert pétervári belgyógyász kisebbik lányát. Noha szüleik már nem éltek (édesapja tüzértábornokként a galíciai fronton halt hősi halált, édesanyjára a lázadó muzsikok gyújtották rá a kastélyt, apósát részeg vörösgárdisták lötték le a nyílt utcán, anyósa a tizennyolcas spanyolnátha áldozataként halt meg... „*A család körül – Andrej Belij szerint – körözött a halál fekete madara!*”), Bogdanov és felesége a húszas évek elején mégis, barátaik kifejezett ellenkezése dacára is, úgy döntött, hazatelepszik. Szentpéterváron 1924-ben még megjelent egy verseskötete (*Orosz ábrándok*), de hamarosan a gonosz, rosszindulatú támadások keresztüzébe került, s az irodalom peremére sodródott, verseit nem közölték, Dumas, Victor Hugo, Verne és Walter Scott regényeinek fordításaiból élt, s következő könyve, *A szuzdáli harangok* negyven év késéssel, 1964-ben, a hruscsovi olvadás utolsó pillanatában jelenhetett meg, alaposan kihérelve, ami el is vette a költő kedvét a további próbálkozásoktól, ezután már csak íróasztalfiókjának írt... Utolsó éveinek nagy élménye egy különös amerikai utazása volt... Imádott leánya, Tanya, még az ötvenes évek elején ment férjhez a moszkvai amerikai követség harmadtitkárához és távozott az Egyesült Államokba, de a költő útlevélkérelmét következetesen visszautasították, míg kevéssel halála előtt, 1979-ben mégis kiengedték, s néhány felejthetetlen hónapot töltött Berkeleyben, megismerkedett Milosszal és Robert Lowellel, mindketten kiálltak versei mellett, s az orosz kiadást jóval megelőző angol és lengyel válogatások utószavait is jegyezték... Mi most a Tatjana Bogdanova gondozta kritikai kiadásból válogatunk, de szándékunkban áll Bogdanov egész hozzáférhető életművét s unokája életrajzát is lefordítani...

A fordító

Arcok a forradalmi Menetoszlopból

részletek

23. Zamjatyin

*Tejüveg burák. Lámpafény.
Elmúló alkalmak egén,
foszforeszkál, pulzál, zölden
villódzva tűnik a remény.*

*Változó helyek árnyai,
nem tudnak múlttá vállalni,
a didergő bűnösöket
ki fogja itt megváltani?*

*Hogyan szabadíthatjuk meg
a bűntől a bűnösöket?!
Elvesszük a szabadságuk,
elvesszük emlékeiket.*

*Felesleges a sok álmuk,
lecsupaszítjuk világuk.
Minek az önérzékelés?
Örökös önmarcangolásuk?*

*Felesleges önkeresés,
tesze-tosza semmittevés,
elemzés, önmarcangolás?
Hova vezet ez az egész?*

*Falanszterbe záratjuk őket,
rettegő magakeresőket.
Egy steril világot teremtünk.
Megnyugtathatjuk végre őket.*

*Ha nem tudják, hogy kik is voltak?
Végtelen félálomba hullnak.
Megnyugszanak a buborékban.
Nem várják, hogy mit hoz a holnap.*

*Élnek a végtelen jelenben
Nem gondolkodnak örökléten
Kioltottuk egyéniségük,
lebegnek híg, áttetsző fényben.*

24. Solohov

*A parti füzes megreteg.
A bokrok erőtlen,
reszkető, meztelen szüzek.
Vetkőztető fényben*

*dideregnek. A dobogás,
akár a folyó, árad.
Robogás, patkócsattogás
veri szét a tájat.*

*Lovas kozákok érkeznek,
megállanak a parton.
A napsugarak belevesznek
árnyakba. Az alkony*

*puhán, hull rájuk, könnyedén.
Elmosódik az arcuk.
Nincs menedék. Nincsen remény.
Véget ér a harcuk.*

*Csattognak a závarzatok.
Dühödt hóhéraik,
öldösik a kozákokat.
Torkolattűz vakít.*

*Találgathatjuk kik voltak?
Vörösek? Fehérek?
Most temetetlen halottak,
fejetlen énekelnek.*

*A győztesek megvetően
árba rugdalják őket.
Tetemeik vad zúgóban
várják az öröklétet.*

*De érkezik újabb csapat,
hullnak a győztesek.
A csendes Don vértől dagad,
úsznak a tetemek.*

*Fellobbannak az őrtüzek,
síró füzek megett.
Lassan összekeverednek
győztesek, vesztesek.*

25. Bergyajev

1.
*„Én azonban mindig is ellenálltam az elidegenedésnek
és az exiteritorizálódásnak, meg akartam maradni
a magam világában, s nem akartam feltárni azt.
Olyan lénynek éreztem magam, aki nem ebből a világból
származik, s nem ehhez a világhoz alkalmazkodik.
Nem gondoltam, hogy jobb volnék a többi embernél,
akik ebben a világban vertek gyökeret, sőt néha
úgy véltem, hogy rosszabb vagyok náluk.
Kínzó érzés volt a környezet, mindenféle csoportosulás,
irányzat, párt idegensége. Soha nem tudtam elfogadni,
hogy bármiféle kategóriába soroljanak, sohasem
éreztem magam a középszerű élet megtestesítőjének.
A magam számára is sok minden idegen bennem...*

2.
*Egyedül vagyok. Hallgatók.
A hold az éjbe lemerül.
Hajdanvolt víg majálisok
körül sűrűsödik az űr.
Már körülöttem gomolyog.
Oroszhon homályba tűnik.
Hallom, hogy perceg a homok.
Rettentő sok van reggelig.
Ha elaludnék, fennsíkon
bolyonghatnék. Sütne a nap
Követhetne az idegen,
hogy elrabolja arcomat?
Vagy őt is foglyul ejtenék*

*saját esztelen vágyai?
Arctalan árnyék katonák,
az úr homályos árnyai?
Tudom már ő is én vagyok,
örökre megvakult tükör.
Nem látom meg a fennsíkot.
Elér az úr. Mélyül a kör.*

26. Varlam Szalamov

A láger a halál váróterme.

*Futóhomok, futóhomok.
Nem hittem, hogy hazajutok.
Nem hittem, hogy megmaradok.
Futóhomok, futóhomok.*

*Váróterem Kolimában.
Tél múlik, tél jön, ismét nyár van.
Felszállnak a repülőgépek.
Meggöttetnek a szövetségek.
Elszakadnak a kötelékek.
Csapdára csapda. Didergek. Félek.*

*Futóhomok, futóhomok.
Nem hittem, hogy megmaradok.
Nem hittem, hogy mégis túlélem,
Ki a hibás? Ké az érdem?*

*Váróterem Kolimában.
Ősz múlik, ősz jön, ismét nyár van.
A vonatok már nem is járnak.
A repülők fel nem is szállnak.
A hajók is lehorgonyoztak.
És a hírnökök, akik futottak,
hogy a hírt hozzák,
ők is leálltak!
Nem beszéltek, csak félreálltak.*

*Futóhomok, futóhomok.
Nem hittem, hogy megmaradok.*

27. Kuprin

*Párizsban, az Új hídon is,
Szentpétervárt, Moszkvát látod.
Összekeverednek benned,
sírások, nők, kacagások.*

*Ez a párizsi sikátor,
moszkvai zugokat idéz,
Az a féllábú nyomorék,
Pétervárról, mióta néz?*

*Az a parókás, karcsú dáma,
a Nagy Színház páholyából
szökött az opera elé,
oroszul, franciául vádol?*

*Mi történne, ha váratlanul
döntenél s holnap hazamennél?
Talán lágerbe hurcolnának,
hiába (s kinek?) könyörögnél.*

*Száműzött vagy. Időd lejárt.
Francia égen orosz varjak
járőröznek és károgasuk
nem szűnik. Kísértőd hallgat.*

*Mögötted jár, mint az árnyékod,
követ szobákban, utcákon.
Létezik-e még Oroszország?
Vagy fikció? Ábránd? Réválom?*

*Kísértőd röhög. „Mit akarsz?
Hetven múltál. Eleget éltél.
Életed vad, iszonyú honvágy.
Haza kell menni! Kitől félnél?*

*Nem vehetnek el semmi mást,
csupán a hulló életed!...”
Állsz a Szajna parton, Arcod
a Névában nézegeted.*

28. Babel

És elment a lovas katona,
a zsitomiri kuplerájba.
Egy szőke hölgyet keresett.
A galíciai pusztákat
megülő, atlanti homályban.
Elbűvölte a képzelet.
Az emlékeit variálta.
Türelmesen várt. Hajnalig
hallatszott csengő kacagása,
de nem jött le az emeletről,
másokkal mulatározott...
Már el is felejtette volna?
Már egy másikat kapott?
Hűséget várni egy cafkától,
eléggé eszelős dolog.
Ült a faasztalnál. Ivott.
És megszólalt a balalajka.
Táncra perdültek a leányok,
és a vörös parancsnokok,
a zsitomiri kuplerájban.
Az új életünk hajnalán,
kivárt a lovas katona,
hogymire, ő sem tudta tán?
Már nem is hallszott kacagása,
elaludt volna az a lány?

29. Ehrenburg

És Spanyolország szép volt, Ilja?
Katalán lányok, asszonyok?
A napfelkelték Granadában?
Fekete Hegyen zarándokok?

Ürömfűtől illatos sierra?
Az andalúziai borok?
Akna és lőporfüst gomolyban
a remény szédülten forog.

S te arra gondolsz, mi lesz otthon?
Ó, gyanakvások évada.

*Cellamagány jön, hallgatunk
és távolodik Nevada.*

*Ahova eljuthattunk volna,
kivárni a vizsgálatot,
ameddig megújul a párt,
és rendeződnek a sorok.*

*Ha ugyan egyszer rendeződnek?
Kinek van ideje kivárni?
New Yorkba kellett volna menni,
Nem a vonaton vacillálni.*

*Hogy elkapnak-e téged is,
elvtársaid? S ha igen, mikor?
Vagy csillapodik az örület,
a végeérhetetlen terror?*

*Ott üldögéltél a Béke
Világtanács ülésein,
ahelyett, hogy finomult volna,
egyre csak elmélyült a kín.*

*Aztán vége lett ennek is,
megírtad memoárjaid,
nem egész úgy, ahogyan történt,
de éltek az alakjaid.*

*Hisz úgy is történhetett volna,
örjöngtek agitátorok,
ahogy megírtad, kedves Ilja.
Igazán ismerted korod.*

30. Nabokov

1.

*„...lehetőfinom hálóval, üvegedénnyel, melynek alján
éterrel átítatott vatta rejlik, malasztból és sörpárlatból
készített csalikkal Nabokov egész életében pillangókra
vadászott. Mély szenvedély volt ez, de bizonyos idő-
szakokban a kenyérkereset szórakoztató módja is.”*

*„Mámorító munka, de roppantul fáradtságos,
tönkrement a látásom, szarukeretes szemüveget hordok.
Tudni kell, hogy a szervezetet, melyet vizsgálsz,
először te látod összefüggéseket találni,
melyek teelőtted senkinek sem, jutottak eszébe,
elmélyedni a mikroszkóp káprázatos kristályvilágában,
ahol néma csend uralkodik, amely tulajdon horizontjával
körülírt valóság, fehéren vakító aréna: mindez
annyira csábító, hogy képtelen vagyok pontosan leírni.”*

2.

*Lolita és a lepkék,
önfeledtek, elszántak,
fityiszt mutatnak a
lopakodó halálnak.*

*Lolita nem öregszik,
perverz kamasz marad.
Éter álmából éled
a lepke áradat.*

*Mivel odaszegezték,
tűikkel hadonásznak.
Felröppennek a lepkék.
Sustorognak a szárnyak.*

*Otthagyják tárlóikat.
A szobában kerengnek.
És Lolitát imádvá,
lebeg a díszkíséret.*

*Hamarosan indulnak,
átröppennek sietve
feledés sivatagán,
Lolita, s ezer lepke.*

*Nabokovot keresik,
a teremtőjüket.
És a sötétkamrában
szól az emlékezet.*